

Gezond leven in een gezonde gemeente

Integratie van (milieu en) gezondheid in het lokaal sociaal beleid

Gezonde keuzes maak je zelf. Je kiest om nog een sigaret op te steken of om meer groenten te eten. Althans, zo lijkt het op het eerste gezicht. Een gezond gedrag wordt echter beïnvloed door heel wat elementen waaraan je individueel minder kan veranderen. Een aanbod van zoete dranken op school verhoogt de consumptie ervan door kinderen. Veilige voetpaden verminderen de kans op vallen door de senioren in de gemeente. Heeft het lokale beleid een verantwoordelijkheid om de gezondheid van de burger te beschermen, of zelfs gezonde keuzes te bevorderen?

Liesbeth Van Peer (MMK Logo Mechelen en PRAAM) en Bruno Buytaert (VIG) m.m.v. de werkgroep Lokaal Gezond.

© VIG v.z.w., 2005
G. Schildknechtstraat 9,
1020 Brussel

Alles uit deze uitgave mag worden overgenomen mits duidelijke bronvermelding.

Elke dag gezond

"Gezondheid 'wordt geleefd' op de plaatsen waar mensen elke dag werken, spelen, leren of hun vrije tijd doorbrengen" stelt de Wereldgezondheidsorganisatie. Een groot deel van dit dagelijkse leven gebeurt in je eigen huis, in de buurt waar je woont en in de ruimere omgeving. Talloze lokale actoren bepalen mee hoe gezond die omgeving is. Zo komen psychische stoornissen meer voor waar bewoners niet de kans hebben om sociale netwerken uit te bouwen waarin ze zich gesteund voelen. Gezond wonen kan worden beïnvloed door bijvoorbeeld de sociale huisvestingsmaatschappij die CO-vergiftiging voorkomt door het plaatsen van veilige waterverwarmers, door de thuiszorgdienst die tijd voorziet om seniorenwoningen te screenen op risico's voor valpartijen, of door de OCMW-klusjesdienst die al dan niet gifvrije verven gebruikt bij het onderhoud van hun serviceflats. De core business van elk van deze actoren ligt meestal niet bij gezondheid. Een doelgerichte en planmatige gezondheidsaanpak, maar ook een efficiënte samenwerking tussen de actoren ontbreekt dikwijls.

Iedereen gezond

Volgens de Belgische Grondwet heeft iedereen recht op een gezonde omgeving en op gelijke toegang tot de gezondheidszorg. Het decreet op het lokaal sociaal beleid geeft het lokale bestuur (gemeente én OCMW) de verantwoordelijkheid om de vrijwaring van dit recht - in verbinding met de andere sociale rechten - te verbeteren. Helaas tonen cijfers aan dat de inwoners van Vlaanderen er niet gezonder op worden. De toename van ziektes en aandoeningen die een gevolg zijn van een ongezonde levensstijl (hart- en vaatziekten, kanker,...) is het sterkst. Daarenboven worden de gezondheidsverschillen tussen mensen met een hoge en mensen met een lage socio-economische status steeds groter. Niet enkel de drempels voor gelijke toegang tot de zorg, maar ook de gelijke kansen op het maken van gezonde keuzes blijken afhankelijk van inkomen en opleidingsniveau. Maar ook: verse groenten in huis halen is niet evident voor wie weinig mobiel is. Ook hier staat het lokale bestuur het dichtst bij de noden en behoeften van de verschillende 'kansengroepen' en kan die 'op maat' vertalen in gezondheidsbeschermende maatregelen en stimulansen voor gezond gedrag. Particuliere partners kunnen daarbij ingeschakeld worden.

Overal gezond

Naast leefstijl en sociale omgeving heeft ook de fysieke omgeving een belangrijke invloed op de gezondheid van mensen. Geschat wordt dat minstens 2 tot 5 procent van het gezondheidsverlies in Vlaanderen toe te schrijven is aan milieuverontreiniging. Als gemeentebestuur kan je een directe invloed uitoefenen om het leefmilieu - en dus ook de gezondheid van de inwoners - te verbeteren.

Nemen we bijvoorbeeld luchtvervuiling. Voor veel mensen is het verband tussen de uitstoot van industrie en de gezondheid van omwonenden vanzelfsprekend. Vaak zelfs iets té vanzelfsprekend, want onderzoek naar bijvoorbeeld het voorkomen van mogelijke concentraties van kanker als gevolg van industriële uitstoot heeft bijna altijd als uitkomst dat er geen verhoogd voorkomen van kanker is.

Desondanks is het wél nodig dat de gemeente alert blijft voor mogelijke gezondheidsrisico's en ongerustheid bij de bevolking. Industrie en bedrijvigheid kunnen namelijk wel degelijk een effect hebben op de volksgezondheid door bijvoorbeeld geuroverlast, de beïnvloeding van verkeersstromen, en risico's door vervoer en opslag van gevaarlijke stoffen.

Een ander voorbeeld is gestoeld op het principe dat mensen die voldoende bewegen meer kans hebben om lang gezond te blijven en zich beter te voelen. Maar daarvoor moet je wel dicht bij huis die mogelijkheid hebben. Het is daarom belangrijk om te streven naar groene ruimtes in of dichtbij elke wijk. Groen in de wijk heeft voor de meeste mensen zowel een gebruiks- als een esthetische waarde: het geeft de ruimte om even lekker buiten te zijn en het ziet er mooi uit. Natuur blijkt een positief effect te hebben op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden. Zo blijkt alleen al het zicht op groen te leiden tot minder stress en bij ziekte tot sneller herstel. Groen blijkt ook uit te nodigen om te bewegen: mensen die via een groene route naar hun werk kunnen rijden, blijken vaker de fiets te nemen. En uiteraard heeft 'groen' een klimaatregulerend effect: het zuivert de lucht.

Daarenboven brengen we gemiddeld 85 procent van ons leven binnenshuis door, waarvan ongeveer 70 procent in de eigen woning. Een gezonde woonomgeving is bijgevolg uitermate belangrijk. We zijn er ons veelal niet van bewust, maar de lucht in onze woningen is vaak meer vervuild dan de buitenlucht. Tal van factoren zijn daarvan de oorzaak: de kwaliteit en de inrichting van het gebouw spelen een rol, maar ook de leefstijl van de bewoners. Een ongezonde woning blijkt een belangrijke oorzaak bij het ontstaan of verergeren van een aantal aandoeningen zoals allergieën, astma en andere gezondheidsklachten. Niet alleen in de woning, maar ook op school en in publiek toegankelijke gebouwen is een gezonde omgeving belangrijk.

Een paar eenvoudige maatregelen kunnen vaak veel leed voorkomen. Naast sensibilisatie van de bevolking omtrent een gezond binnenmilieu kan de gemeente bijvoorbeeld een actieve rol spelen bij het gezondheidskundig plannen en inrichten van een wijk, het bouwen met duurzame en gezonde materialen, de zorg voor een goede geluidsisolatie en het aanmeten van goede ventilatievoorzieningen.

Een gezond lokaal sociaal beleid

Zorgen voor een gezondere omgeving is een duidelijk voorbeeld hoe een gemeente door een planmatige aanpak het recht op gezondheid van de burger kan garanderen door concrete acties. Een lokaal gezondheidsbeleid is er niet alleen om problemen op te lossen, zoals het vergroten van de toegankelijkheid van gezondheidszorg, maar ook om voorwaarden te scheppen om zo gezond mogelijk te kunnen leven. Maatregelen en gedrag op het vlak van bijvoorbeeld verkeer, ruimtelijke ordening, sociaal beleid, milieu en onderwijs kunnen de gezondheid beïnvloeden. Lokaal gezondheidsbeleid is dan ook bij uitstek integraal en intersectoraal beleid dat stoelt op samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen en tussen lokale overheid en particuliere organisaties. Het overstijgt sectorgrenzen, gaat over 'schotten' heen en waarborgt samenhang. Zo kan een blik werpen op het gemeentelijke milieubeleidsplan (= wat het gemeentebestuur op het vlak van milieu- en natuurbeleid plant voor de komende jaren) en overleg met de lokale actoren op het vlak van milieu (bijvoorbeeld milieu- en duurzaamheidsambtenaar, ...) belangrijk zijn voor het verwezenlijken van een meer gezonde en meer leefbare gemeente!

Tot slot, een beleidsplan is geen eindpunt, maar een beginpunt. Het vormt de start van onderhandelingen en beleidsuitvoering. Door de manier waarop het plan tot stand komt, zal iedereen die ermee begaan is meer of minder goed nadenken over de lokale problematiek. Beleidsnota's of plannen zijn geen wetteksten met keiharde regels. Het zijn wel richtinggevende documenten, die als een soort van resultaatsverbintenis tussen partijen moeten gezien worden. Vandaar ook het belang van de betrokkenheid van alle actoren, doelgroepen en uitvoerders. Pas als iedereen zich in dit plan kan vinden, heeft het kans op slagen. Zorg ervoor dat de inwoners van uw gemeente achter de doelstellingen in het plan staan, dat ze overtuigd zijn van het nut en de noodzaak van bepaalde acties en daar dan ook spontaan aan meewerken!

Hoe u aan de opmaak van een gezondheidsplan kan werken, vormt de inhoud van andere instrumenten die u kan vinden op www.vig.be

Voor meer lokale informatie kan u terecht bij het Logo in uw buurt. De adressen daarvan kan u ook vinden via de website van het VIG; surf naar 'lokale gemeenschappen'.

Voor de problematiek van milieu en gezondheid werden recent medisch milieukundigen (MMK's) toegevoegd aan de Logo's. Op www.mmk.be vindt u meer info hierover.